

**Narcis Dorin Ion**

**Despre cultura de ieri  
și românii de azi**

**Convorbiri cu academicianul  
Răzvan Theodorescu**

## În loc de Prefață

### Cuprins

#### O neuitată acoladă academică

|                         |     |
|-------------------------|-----|
| În loc de prefață ..... | 7   |
| Cuvânt-înainte .....    | 15  |
| Convorbiri.....         | 21  |
| Postfață.....           | 291 |

## Convorbiri...

*Narcis Dorin Ion: V-aș propune, domnule academician Răzvan Theodorescu, să începem interviul nostru cu o incursiune în istoria familiei dumneavoastră.*

**Acad. Răzvan Theodorescu:** Eu am obiceiul să afirm că sunt o liftă moldo-valahă, sunt un amestec și social, și etnic, parțial, interesant poate pentru societatea românească a secolelor al XIX-lea și al XX-lea. Theodoresții vin dintr-un neam de răzeși, dintr-un sat numit Lespezi, pe Siret, lângă Iași, și acest amestec va reieși imediat din ce am să spun. Strămoșul meu de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, Vasile Theodorescu, a fost întâi primar al comunei Lespezi. El a fost un răzeș bogat într-o comună care era de fapt un târg, târgul Lespezi. Târgul era creștino-iudeu, aici erau foarte mulți evrei, de unde se trage și legătura foarte strânsă a tuturor membrilor familiei mele, și materne, și paterne, cu evreii din Moldova. Străbunicul Vasile Theodorescu a devenit apoi, în perioada Primului Război Mondial, primar al Pașcanilor. Trebuie să spun că, înainte, străbunicul meu fusese arendaș al moșiei Pașcani a familiei Rosetti-Roznovanu, împreună cu Panait Marino. Vasile Theodorescu s-a căsătorit cu Elena Stoianovici, o burgheză din zona Pașcanilor, care mai fusese căsătorită înainte cu subprefectul de Baia, Aristide Cudalbu, căsătorie din care a rezultat și un copil, Maria, măritată cu Cocriță Gheorghiade.

*Cu străbunicul dumneavoastră câți copii a avut Elena Stoianovici?*

A mai avut patru copii, o fată și trei băieți, între care și bunicul meu, Mihai Theodorescu, despre care voi vorbi mai încolo. Fata străbunicilor mei se numea Roza și a fost căsătorită cu doctorul Nicolaescu, cu care a avut doi fii, fără urmași. Primul fiu al străbunicului meu a fost Nicolae Theodorescu, născut în 1874 și căsătorit cu Virginia Manoliu-Tețcanu, cu care a avut un fiu, Paul Theodorescu, căsătorit cu o Moșinschi, din

care descinde Serban Theodorescu. Nicolae Theodorescu a fost, pentru opt luni, din februarie până în octombrie 1934, ministru al Industriei și Comerțului în guvernul lui Gheorghe Tătărescu.

*Pentru că a fost om politic liberal și persoană publică în epoca interbelică, am găsit date biografice interesante despre fratele bunicului dumneavoastră, inginerul Nicolae Theodorescu. S-a născut la 2 iunie 1874 la Lespezi (în fostul județ Baia) și a încetat din viață la 23 ianuarie 1943, la București. A învățat la Liceul Internat din Iași, după care a urmat studiile superioare la Școala Națională de Poduri și Șosele, al cărei licențiat devine în 1896, obținând diploma de inginer. A luat parte la construcția unor căi ferate, după care s-a angajat la Serviciul de Întreținere al Căilor Ferate Române. De aici a trecut la Regia Monopolului Statului, la 1 aprilie 1904, și apoi la Manufactura de tutun din Iași (în 1908). Ulterior, pentru inginerul Nicolae Theodorescu a urmat o impresionantă carieră de director și director general la mai multe regii și întreprinderi: director al Manufacturii de tutun din București (1911-1919), director general al Regiei Monopolului Statului (1 iunie 1919 – 1 aprilie 1921), director al unei societăți carbonifere, director general al CFR (17 august 1927 – 1 aprilie 1929) și președinte al Uniunii Generale a Industriașilor din România. În plan politic, Nicolae Theodorescu s-a înscris în rândurile Partidului Național Liberal, al cărui deputat a fost. Între 26 februarie și 1 octombrie 1934 a fost ministru al Industriei și Comerțului în guvernul Gheorghe Tătărescu<sup>1</sup>.*

Foarte interesantă cariera acestui inginer din neamul Theodoreștilor. Un alt fiu al străbunicilor mei, Vasile Theodorescu și Elena Stoianovici, a fost Sandu Theodorescu, care s-a căsătorit cu Margareta Goilav, cu care a avut o fiică, măritată Mihăilescu, cu succesori. A fost una dintre primele legături ale noastre cu burghezia armenească. Acest Sandu Theodorescu a devenit prefect de Roman. De altfel, mulți dintre fiii acestor răzeși îmbogățiți au devenit liberali. Cel mai mic dintre fiii străbunicului meu a fost Mihai Theodorescu, bunicul meu. S-a născut tot la Lespezi, în 1882, și a murit la Roman, în 1951, în domiciliu obligatoriu. A făcut studii juridice, a devenit avocat și s-a căsătorit cu Profira Stihi (1883-1965).

<sup>1</sup> Ioan Scurtu, Ion Mamina, *Guverne și guvernanți (1916-1938)*, Editura Silex, București, 1996, pp. 246-247.

Acum apare o primă căsătorie a unui răzeș din familia Theodorescu cu descendenta unei familii din mica boierime.

Da, pentru că Profira Stihi provenea dintr-o familie de boiernași despre care se scrie și în *Arhondologia Moldovei*. Căsătoria a fost considerată oarecum o mică mezalianță, între un răzeș bogat și o membră a unei familii de boiernași, care are într-adevăr o ascendență interesantă. În familia bunicii mele paterne este menționat pentru prima oară, la mijlocul secolului al XVIII-lea, un Toader Stihi, care era știut drept „curtian de Botoșani“, la 1751. Un alt Stihi este Vasile Stihi, căsătorit pe la 1790 cu Casandra Sava. Ei au drept urmași pe Anastasia, pe Zoîța și pe clucerul Gheorghe Stihi, mort pe la 1840, despre care găsim date în *Arhiva Genealogică* publicată în 1994, la Iași<sup>1</sup>. Despre el scrie Constantin Sion în *Arhondologia Moldovei*, dând definiția acestui neam. „Stihi – spune în *Arhondologie* – moldoveni, răzăși de la ținutul Botoșanilor.“ Deci și pe această linie veneau din răzeși, dar în timp ce Theodoreștii erau răzeși de secol XIX, Stihi erau răzeși de secol XVIII. „Întâi s-au ridicat la boierie un Gheorghe Stihi din Botoșani, făcându-se clucer în 1827“, continuă Sion în *Arhondologie*. Acesta este primul boier, cel care era curtean de Botoșani. Apoi îl știm pe paharnicul Dimitrie Stihi, a cărui soție nu știu din ce familie provenea, dar care a avut patru copii: Elena, Maria, Constantin și Petrache. Urmează slugerul Mihalache Stihi (1795-1871), care a fost revizor la Departamentul Dinlăuntru și a fost boierit prin decret domnesc în 1845<sup>2</sup>. În fine, îl amintesc aici pe Mihai Stihi, născut la 1788 și mort la 1868, din care descindea bunica mea paternă. Nu știu dacă acest Mihai Stihi este unul și același cu un Mihai Stihi care era în trupa Teatrului Social din Iași, condusă de Emanoil Negruzzi la 1867. Bănuiesc că este unul și același.

*Se știe cu cine s-a căsătorit Mihai Stihi și din ce familie provenea soția sa?*

Nu, din păcate. Din acest Mihai Stihi descinde aga Gheorghe Stihi (1817-1865), care este stră-străbunicul meu și care, în 1831, era în corul Gimnaziului Vasilian organizat de Gheorghe Asachi și de mitropolitul

<sup>1</sup> „Arhiva Genealogică“, I (VI), nr. 1-2, 1994, p. 305.

<sup>2</sup> *Decretul Domnesc nr. 2278/1845*, păstrat la Arhivele Naționale ale României, Iași, fond Secretariat de Stat, dosar nr. 345, f. 120.

Veniamin Costache. Gheorghe Stihi a fost făcut clucer în 1835<sup>1</sup>. Ca o paranteză, știm că în epocă exista și un Costache Stihi, probabil fiul deja menționat al paharnicului Dimitrie Stihi, de vreme ce, vorbind despre tipografia *Junimii*, întemeiată în colaborare cu Dimitrie Cozadini, Iacob Negruzzi scria: „Stabilimentul se așează în casele Băncii Moldovei, din colțul stradelor *Sfântul Ilie* și *Golia*<sup>2</sup>, acum a moștenitorilor răposatului Costache Stihi, unde a rămas până în ziua de astăzi“. Aceasta este informația dată de Iacob Negruzzi.

*Să revenim, vă rog, la stră-străbunicul dumneavoastră, Gheorghe Stihi, despre care, în Marea Arhondologie a Moldovei, se menționează că este înălțat la rangul de stolnic, în anul 1839.*

Revenind la aga Gheorghe Stihi, el s-a căsătorit în 1846 cu Profirița Balomir. Din acest moment prenumele de Profira devine prenumele tuturor femeilor din familie, până la bunica mea. Ea era descendentă directă a paharnicului Ioan Balomir<sup>3</sup>, care a primit acest titlu în 1845<sup>4</sup>. Balomir era pictor, ardelean din Săliște, născut în 1794, venit la Iași, unde a colaborat cu Ludovic Stavski la decorarea caselor familiei Roznovanu.

#### *Actuala Primărie a Iașiului.*

Despre el, Sion spune în *Arhondologie*: „Balomir. Neamț. Unul a fost staroste de sudeți nemțești la Fălticeni până pe la 1827 și nepotul aceuia zugrav de portrete în Iași și Mihai Vodă Sturdza l-au boierit“. Un detaliu care merită spus este că, atunci când eram copil și se deschisese Muzeul de Artă, imediat după abdicarea regelui, la începutul anilor '50, știam foarte vag de la bunica mea de înrudirea cu Balomirii, dar eram atras ca de magnet de portretele făcute de Ioan Balomir, mai ales de cel al pravilistului Donici. Era o atracție extraordinară, supranaturală într-un fel, și o pun acum pe seama unor *atomes crochus*<sup>5</sup>, cum spun francezii.

<sup>1</sup> Arhivele Naționale ale României, Iași, fond Secretariat de Stat, dosar nr. 344, f. 112.

<sup>2</sup> Astăzi, străzile Vasile Alecsandri și Cuza-Vodă.

<sup>3</sup> Despre Ioan Balomir vezi articolul lui Remus Niculescu, „Contribuții la istoria începuturilor picturii românești“, în *Studii și cercetări de istoria artei*, anul I, nr. 1-2, ianuarie-iunie 1954, pp. 81-96, în special pp. 93-94.

<sup>4</sup> Arhivele Naționale ale României, Iași, fond Secretariat de Stat, dosar nr. 345, f.g.v.

<sup>5</sup> A simți atracție spontană față de ceva. (fr) (n.red.)

*I-ați mărturisit bunicii că ați avut acest sentiment al atracției rezistibile față de portretele lui Balomir?*

Nu, niciodată. Bunica mea a murit în 1965 și nu am apucat să îi spun, deși eram mare atunci. Din căsătoria agăi Gheorghe Stihi cu Profirița Balomir a rezultat Theodor Stihi (1852-1924), doctor în medicină al Universității din Viena. S-a păstrat cererea sa către „Societatea de Medici și Naturaliști” din Iași pentru a fi primit ca membru. Documentul se află acum la Arhivele din Iași<sup>1</sup>. Numele său e păstrat în stradela Stihi din cartierul Tătărași de la Iași. Am aceste informații din anul 1985, de la unchiul meu, Todirel Stihi. În 1882, acest doctor Theodor Stihi s-a căsătorit cu Maria von Stenzel, descendenta unei familii de baroni austrieci, născută în 1850. Deci răzeșii din Iași și răzeșii din Botoșani se înrudeau acum și cu o familie de baroni austrieci. Theodor Stihi și Maria von Stenzel sunt părinții bunicii mele paterne, Profira Stihi, care poartă, evident, numele bunicii sale paterne, Profirița Balomir, și al mătușii sale, Profira Stihi. Dată fiind această descendență din baroneasa von Stenzel, am putut eu, peste timp, să îmi înscriu copiii la școala germană din București, pentru că a contat foarte mult acest lucru.

*Gheorghe Stihi și Profira Balomir au avut și alți copii?*

Ceilalți copii ai agăi Gheorghe Stihi au fost: Elena Stihi, căsătorită cu Gheorghe Alexandrescu-Urechia, din familia istoricului; Aglaia Stihi, căsătorită cu doctorul Hagiescu; un băiat, Ion Stihi, născut la 10 iulie 1859, în casa părintească din strada Despărțirea nr. 21 și botezat de paharnicul Ioan Balomir, pictorul. Actul de botez, cu nr. 165/1859, s-a păstrat la biserica Sfânta Vineri din Iași. Ultimul copil al agăi Gheorghe Stihi a fost Profira Stihi, căsătorită cu doctorul Ștefănescu, care era fratele episcopului Melchisedec Ștefănescu al Romanului.

*O figură importantă a istoriei Bisericii noastre și a culturii române.*

Da. Pe el îl chema Mihai Ștefănescu și se născuse în 1823 la Gârcina-Neamț. A studiat teologia la Kiev în 1851, a devenit episcop al Dunării de Jos în 1865, apoi episcop al Romanului, din 1879 până la moartea sa, survenită în 1892 la Roman. A fost ministru al Cultelor din Moldova (1860-1861), membru titular al Societății Academice

<sup>1</sup>Arhivele Naționale ale României, Iași. Societatea de Medici și Naturaliști, VII, nr. 53, f.a.

Române în 1870 și vicepreședinte al Academiei Române între anii 1882 și 1885. În acest fel, ca ministru al Cultelor și ca academician, episcopul Melchisedec este un dublu precursor al strănepotului cumnatei sale, Răzvan Theodorescu.

*Despre descendența doctorului Theodor Stihi ce ne puteți spune?*

Revenind la descendența doctorului Theodor Stihi și a Mariei von Stenzel, trebuie să spun că ei au avut trei copii, doi băieți și o fată. Băieții au fost Ion (II) Stihi, căpitan, mort în 1913 la Turtucaia, căsătorit cu Margot Caraiani, și Theodor (II) Stihi, care la rândul-i a avut doi copii, Maria și Theodor (III) Stihi, acesta din urmă fiind căsătorit cu Constanța Haret, cu care a avut un fiu, pe Theodor (IV) Ion Stihi. Fiica doctorului Theodor Stihi și a Mariei von Stenzel a fost, cum am mai spus, bunica mea, Profira Stihi (1883-1965), care s-a căsătorit cu avocatul Mihai Theodorescu (1882-1951), despre care am vorbit la început. Ei sunt bunicii mei paterni.

*Care este descendența bunicilor dumneavoastră paterni, Profira și Mihai Theodorescu?*

Bunicii mei paterni au avut trei copii, doi băieți și o fată. Primul lor copil a fost Radu Theodorescu (1908-1909), mort la vârsta de un an. În același an, 1909, bunica a născut o fată, Madeleine (1909-1995), care s-a căsătorit cu Mihai Răducanu, fiul lui Ion Răducanu<sup>1</sup>, om politic și rector al Academiei Comerciale, cu care a avut două fiice: Marina (căsătorită Rădulescu, cu care a avut un fiu, Costin) și Marie-Madeleine (căsătorită și divorțată în Bolivia, care a avut la rândul-i o fiică). Al treilea copil al bunicilor mei a fost tatăl meu, Vasile Theodorescu (1911-1983), care s-a căsătorit de trei ori: cu Lucia Sternatti, cu mama mea, Sanda Gancevici, și cu Ileana Poenaru. Aceasta din urmă era descendenta lui Petrache Poenaru, inventatorul stiloului, și a avut o fiică cu tatăl meu, Marieta Aurora, recent decedată (căsătorită în Germania cu regizorul Andrei Ujică, cu care are un fiu, Matei).

<sup>1</sup> Ion Răducanu (21 martie 1884 – 10 noiembrie 1964), economist, om politic țărănist și rector al Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București (1930-1940). Deputat, senator și ministru al Muncii, Cooperăției și Asigurărilor Sociale (1928-1929), ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale (1929-1930), ministru de Finanțe (1930), ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor (1930-1931). Membru corespondent al Academiei Române (1936). Deținut politic în închisorile comuniste.

*Mama dumneavoastră din ce familie provenea?*

Mama se numea Sanda Gancevici (1919-1997) și – după divorțul de tatăl meu – s-a recăsătorit în 1947 cu Nicolae Solomon (1913-1981), fiul lui Cristea Solomon și al Elisei Missir, dintr-o familie de armeni bogați, din boierimea armenească, și al căror moștenitor sunt eu astăzi. Mama era fiica lui Corneliu Gancevici (1888-1962) și a Adrianei Zaharescu (1899-1972) din Piatra Neamț, cununați de Mihai Sturdza și Valeria Sturdza, fiica Veronicăi Micle (căsătorită în 1864 cu Ștefan Micle) și sora Virginiei Gruber.

*Mihai Sturdza descindea din domnitorul omonim?*

Nu. Mihai Sturdza este tatăl lui Grigore Sturdza, poetul. Corneliu Gancevici era fiul lui Petrache Gancevici și al Caliopiei Marincovici din Alexandria. Gancevici era un neam sârbesc venit odată cu Obrenoviciei de dincolo de Dunăre. Toți – familiile Gancevici, Casasovici, Noica din Șiștov – erau rude. O Casasovici<sup>1</sup> a avut cu Grigore Noica<sup>2</sup> pe filosoful Constantin Noica. Constantin Noica era rudă cu familia mamei mele. Bunicul meu matern, Corneliu Gancevici, a avut o soră, Lucia Gancevici, și un frate, Ion Gancevici, medic-șef al Bucureștilor (care a avut un fiu, Ionică Gancevici, cu descendenți).

*Despre bunica dumneavoastră maternă ce ne puteți spune?*

Bunica mea maternă era fiica lui Costache Zaharescu din Piatra Neamț, căsătorit pe la 1875-1876 cu Victoria, născută Manoliu. Ea a avut mai multe surori, dintre care Julie a fost măritată Motăș în Iași. Alta, Tinca, s-a căsătorit cu pictorul și gravorul Constantin Stahi<sup>3</sup>. Când eram mic și mă duceau în Sărărie să dorm după-masă la această stră-mătușă a mea, mă trezeam din somn înconjurat de toate craniile lui Stahi, pe care nu-

<sup>1</sup> Clemența Florica Casasovici (1885-1955), fiică a col. dr. Haralambie Casasovici (1850-1914) și a Eufrosinei G. Eliad (1866-1895). S-a căsătorit în 1905 cu Grigore Noica.

<sup>2</sup> Grigore Noica (1880-1946), fiul lui Iacovache Noica (1828-1890) și al Mariei Căncea Onescu (1844-1907). S-a căsătorit cu Clemența Casasovici, cu care a avut trei copii: Grigore Noica (1906-1932), Adina (1909-1948; căsătorită cu Constantin Cernescu) și filosoful Constantin Noica (1909-1987), căsătorit cu Wendy Muston (1907-1996; cu care a avut doi copii: Răzvan și Alexandra) și, apoi, cu Mariana Nicolaide.

<sup>3</sup> Constantin Daniel Stahi (14 noiembrie 1844, Dobreni, Neamț - 18 iunie 1920, Iași), pictor și gravor român. Studii la Iași și München. Profesor și director al Școlii de Arte Frumoase din Iași (1892-1902).